

Edward Rudzki, Tadeusz Kęcik, Lidia Portacha, Paweł Rebandel
i Magdalena Pauk

Częstość występowania uczuleń na antybiotyki i środki konserwujące w kroplach ocznych

Incidence of hypersensitivity to antibiotics and conservants in eye drops

Summary. Purpose: To elaborate a set of contact allergens present in eye drops which could precipitate allergic conjunctivitis. Such set has not been yet described in literature. Methods: Basing on the most frequently used preparations, a set of 15 different substances: drugs and conservants, was prepared to test the patients. Results: Among the 97 persons who underwent the testing, positive results were observed in 35.5%. The hypersensitivity was found for 11 of the allergens, the most often for neomycine, gentamycine, merthiolat, benzalkonium chloride, and then consecutively for kanamycine, sulphatiazol, oxytetracine, chloramfenicol, penicylina, boric acid and parabenes.

Hasła: zapalenie spojówek, alergia kontaktowa, próby kontaktowe
Key words: conjunctivitis, contact sensitive, patch tests

Uczulają kontaktowo tysiące substancji, dlatego w dermatologii opracowano zestawy składające się z kilkunastu najczęstszych alergenów, którymi zaleca się testowanie wszystkich chorych na wypryski³. Poza tym podejmowano próby opracowania zestawów dla wyprysku obejmującego poszczególne okolice ciała (np.: odbytu, oczodolów, stóp itp.)¹, co jednak nie znalazło szerszego zastosowania². Wiadomo, że alergie kontaktową obserwuje się u części chorych z zapaleniem spojówek^{4,7}. W znanym nam piśmiennictwie nie znaleźliśmy jednak żadnego zestawu alergenów kontaktowych, którym tacy pacjenci byli testowani.

Celem naszej pracy jest próba opracowania zestawu alergenów kontaktowych przeznaczonych do testowania chorych na zapalenie spojówek, zawierającego leki i konserwanty, o których wiadomo, że: a) uczulają kontaktowo, b) występują w używanych w Polsce lekach okulistycznych.

Material i metodyka

Ogółem testowaliśmy 97 osób w wieku od 17 do 78 lat (średni wiek 47,5 roku) z różnymi postaciami zapale-

nia spojówek. Użyte do testowania alergeri zebrano w tabeli I. Próby kontaktowe (zwane także platkowymi lub naskórkowymi) zakładano identycznie jak u chorych na wyprysk i odczytywano po 96 godzinach⁶.

Tabela I
Częstość alergii kontaktowej na poszczególne alergeri „zestawu okulistycznego” u 97 chorych z zapaleniem spojówek

Alergen	Liczba uczulonych	%
Neomycyna	14	14,5
Gentamycyna	7	7,2
Kanamycyna	6	6,2
Oksyteracyna	2	2,1
Kwas borowy	2	2,1
Sulfatiazol	1	1,0
Penicylina	1	1,0
Sefril	0	0
Chloramfenikol	0	0
Nowokaina	0	0
Fenazolina	0	0
Mertiolat	10	10,3
Chlorek benzalkonium	6	6,2
Parabeny	1	1,0
Kwas sorbowy	0	0

Wyniki i omówienie

Alergeri

Z użytych do badań związków wykazaliśmy nadwrażliwość kontaktową na 9 z 11 badanych leków oraz na 3 z 4 badanych konserwantów. Poszczególne

preparaty uczulały różnie często, co przedstawiono w tabeli I. Zwracało uwagę, że w grupie alergizujących leków najwięcej, bo aż 7, było antybiotyków.

W przypadku antybiotyków aminoglikozydowych zachodziło prawdopodobieństwo, że duża część dodatnich odczytów nie była wynikiem pierwotnego uczulenia na dany lek (dotyczy to zwłaszcza kanamycyny i gentamycyny), a następstwem odczynów krzyżowych związanych z pierwotną nadwrażliwością na alergeri o podobnej budowie chemicznej⁵. Za występowaniem odczynów krzyżowych przemawia również fakt, że wszyscy badani przez nas pacjenci uczuleni na kanamycynę i gentamycynę mieli także dodatnie próby z neomycyną. Zwracały uwagę pojedyncze dodatnie próby z kwasem borowym i sulfatiazolem. W zmianach skórnych oba te często stosowane leki (kwas borowy także i teraz, a sulfatiazol głównie dawniej) dają odczyny kontaktowe zupełnie wyjątkowo, co tłumaczono ich złym przenikaniem przez powłoki skórne². Być może dalsze nasze badania wykażą, że przenikanie tych leków z worka spojówkowego jest odmienne.

Należy pamiętać, że u pojedynczych chorych obserwowana przez nas alergia mogła powstać na skutek uczulenia innymi formami leków niż stosowane w okulistyce. Zagadnieniu temu w kontynuowanych badaniach poświęcimy szczególną uwagę. W związku z tym istotny jest fakt, że jedna z obserwowanych przez nas pacjentek uczulona na mertiolat, miała także dodatnią próbę kontaktową z płynem konserwującym soczewki kontaktowe.

Pacjenci

Badania nasze wykazały, że dodatnie próby platkowe spostrzegano u ponad 1/3 (34,5%) chorych z zapaleniem spojówek. Dowodzi to, że wykrywanie alergii kontaktowej może mieć istotne, choć często nie podstawowe znaczenie u części takich chorych. Niektórzy badani mieli dodatnie próby z kilkoma związkami proponowanego zestawu i dlatego u 34 osób stwierdziliśmy 51 odczynów.

Należało oczekiwać, że dodatnie próby na leki i środki konserwujące w preparatach okulistycznych są częstsze u osób dłużej chorujących. Rzeczywiście, średni czas trwania zapalenia spojówek w grupie uczulonych wynosił 5,31 roku, a u osób mających wszystkie odczyny ujemne — 3,03 roku; przy aktualnych liczebnościach badanej grupy różnica ta nie była jednak istotna statystycznie.

Leki zawierające uczulające składowe

Jako wskazówkę dla lekarza praktyka przypominamy, że wykryte przez nas alergeri zawarte są

między innymi w następujących, często stosowanych w Polsce preparatach okulistycznych:

Neomycyna	— Statrol, Maxitrol, Dicortineff,
Gentamycyna	— Gentex, Gerasone, Gentalline,
Kanamycyna	— Kanamytrex-krople do oczu (Basochem, D)
Oksyteracyna	— Atecortin, Oxycort A
Kwas borowy	— Boroclarine, Rhinophenazol, Cincol, Carbachol
Sulfatiazol	— Sulfanizolon, Sulfacetamidum
Penicylina	— krople wykonywane aptecznie ze względu na krótką trwałość
Sefril	— krople wykonywane aptecznie ze względu na krótką trwałość
Chloramfenikol	— Chloramphenicol, Ophthalidale (Mann) krople do oczu
Nowokaina	— Polocainum
Fenazolina	— Rhinophenazol
Mertiolat	— Dulcilarmes, niektóre płyny do konserwacji soczewek kontaktowych
Chlorek benzalkonium	— większość kropli okulistycznych

Wnioski

1. W grupie 97 chorych na różne postacie zapalenia spojówek u ponad 1/3 stwierdziliśmy dodatnie próby kontaktowe na leki lub konserwanty.

2. Spośród przebadanych 15 leków i konserwantów, dodatnie odczyny otrzymano z 11 substancjami.

3. Spośród badanych leków najczęściej uczulała neomycyna, a spośród konserwantów — mertiolat.

Piśmiennictwo

1. Bandmann H. J., Dohn W.: Die epicutantestung (München Verlag J. F. Bergmann 1967).
2. Cronin E.: Kontakt dermatitis (Churchil Livingstone, Edinburg 1980).
3. Fregert S., Hjorth N., Maynson B., Bandman H. J., Calman C. D., Cronin E., Malten K., Meneghini C. L., Pivra V., Wilkinson D. S.: Epidemiology of Contact Dermatitis. Trans. St. Juhn's Hospital 55: 17-35 (1969).
4. Lammintausta K., Kalimo K., Fagerlund V.: Patch test reactions in atopic patients. Contact-Dermatitis 26: 234-240 (1992).
5. Rudzki E., Zakrzewski Z., Rebandel P., Grzywa Z., Hudymowicz W.: Cross reactions between aminoglycoside antibiotics. Kontakt Dermatitis 18: 314-316 (1988).
6. Rudzki E., Kleniewska D., Kohutnicki Z., Borowski Z.: Poszukiwanie najczęstszych w Polsce alergenów kontaktowych. Przegl. Dermatol. 57: 183-188 (1970).
7. Scheretz E. F., Reed J. W., Zanolli M. D., Goldsmith S. M.: Severe allergic keratoconjunctivitis erythema multiforme after a routine eye examination: discerning the cause. Ann. Ophthal. 23: 173-176 (1991).

Praca wpłynęła: 06.01.1995 (240)

Z Kliniki Dermatologicznej AM w Warszawie
Kierownik: prof. dr hab. Maria Blaszczyk-Kostanecka
Z Katedry i Kliniki Chorób Oczu AM w Warszawie
Kierownik: prof. dr hab. Tadeusz Kęcik

Reprint requests to:
Prof. dr hab. Edward Rudzki
ul. Złota 79 m. 11, 00-819 Warszawa